

URBANISMUS I.

Ing.arch. Jan Sedlák

- Předmět je vstupem do urbanistické disciplíny. Jeho cílem je seznámit studenty se základním obsahem, východisky, podmínkami a principy urbanistické tvorby. Soustřeďuje se na problematiku městského prostředí jako celku i z pohledu součástí, které jej tvoří. Výklad je členěn do pěti oddílů. V první části, analytické, popisuje základní podmínky mající vliv na vznik utváření sídel a jejich základní prostorové i funkční uspořádání s akcentem na roli konkrétního místa. Následně se zabývá elementy vytvářejícími urbánní struktury, a to jak hmotnými strukturami, tak prostory města. Sleduje jejich vývojové formy, utváření i základní měřitelné parametry. Postupně seznamuje posluchače s prvky urbanistické typologie, které definuje a klasifikuje jak z pohledu prostorového, provozního tak i funkčního, včetně popisu základních parametrů. Součástí je výklad týkající se základních pojmů infrastruktury města, především veřejné vybavenosti, dopravních systémů a technické infrastruktury.
- V druhé části, syntetické, jsou popsány základní kompoziční principy pracující s popsanými elementy, jejich vliv na vnímání i užívání prostoru a odlišné prostorové modely sídel. Principy jsou demonstrovány na konkrétních situacích a příkladech sídel různých velikostí a významu, v odlišných krajinných a topografických situacích.
- Třetí část se zabývá problematikou proměny města v čase, z pohledu způsobů jeho rozvoje, průběžné obnovy, regeneračních procesů, resp. ochrany jeho, nejen historických hodnot.
- Čtvrtá část ilustruje vyloženou látku na popisu fenoménu pražského prostředí.
- Závěrečná pátá část je rekapitulací předešlých témat a doplněna tematicky komponovanou celodenní exkurzí do prostředí centra Prahy umožňující konfrontaci poznánoho s realitou města.
- Cvičení jsou zaměřena především na analýzu různých urbánních prostředí, poznání a pochopení jejich celkového charakteru i povahy jejich jednotlivých typologických prvků.

- **Metoda výuky:**
- Postup – posloupnost, návaznosti
- smysl, vymezení a vztah disciplíny k architektonické tvorbě → anatomie města, popis elementů → kompozice základních prvků → poznání a principy základních infrastrukturních oblastí → kompozice v rámci struktur a kontextů → ukázka aplikace poznání na příkladu pražského prostředí → vliv času, ochrana obnova → nástroje urbanismu, územního plánování → exkurse
-
- **Přednášky a semináře**
- Výuka probíhá formou přednášek; semináře formou práce a diskuse nad seminární prací – portfoliem, spočívajícím v analýze a porovnání charakterů a základních parametrů různých typů městského prostředí.
-
- **Metoda hodnocení**
- Klasifikovaný zápočet a zkouška
- Studenti jsou hodnoceni podle kvality výsledků seminární práce a míry aktivního zapojení do úkolu. Zkouška prověřuje schopnost samostatně uvažovat o urbanismu a urbánním vývoji v širším kontextu.

Seznam přednášek

- 1. Stručný přehled obsahu předmětu, úvod do disciplíny, její smysl a kontexty
- 2. Místo, prostředí, základní modely uspořádání a kompozice města, typologie prostředí – anatomie města
- 3. Hmotné elementy skladby města, urbánní struktura, typy zástavby
- 4. Nehmotné elementy skladby města, veřejné, poloveřejné a soukromé prostory
- 5. Urbanistická kompozice I – architektura města
- 6. Základní aktivity - funkční systémy, infrastruktura a provoní modality města
- 7. Problematika dopravy v souvislosti s prostorovou a funkční koncepcí města
- 8. Problematika dopravy - typologie
- 9. Problematika technické infrastruktury
- 10. Urbanistická kompozice II
- 11. Proměny sídel v čase, ochrana, transformace, regenerace, rozvoj
- 12. Praha, fenomén prostředí
- 13. Nástroje, metody a postupy navrhování v urbanismu, aktuální urbanistické problémy a úkoly, souhrn vyložených témat
- 14. Exkurse - pražské prostředí

2. Místo, prostředí, základní modely uspořádání a kompozice města, typologie prostředí – anatomie města
Přednáška na základě čtených vizuálních ilustrací ukazuje rozmanitost podob sídel a urbánního prostředí, modely jejich základního prostorového uspořádání a typologie. Popisuje vliv vnějších podmínek na podobu města s důrazem na vztah konkrétního místa a specifické podoby města.

(obr. Tech.ihned.cz)

3. Hmotné elementy skladby města, urbánní struktura, typy zástavby

Popis základních fyzických prvků utvářejících urbánní strukturu, počínaje urbánním potenciálem jednotlivé stavby, přes základní uspořádání urbánního bloku z hlediska jeho historického vývoje i základních typologických daností až po různé vývojové typy urbánních struktur.

(obr. www.lukaspecka.cz)

4. Nehmotné elementy skladby města, veřejné, poloveřejné a soukromé prostory

Popis základních typů prostorů města a jejich kontextu, od analýzy tradičních forem, vývoje a typologie uličního prostoru, prostotu náměstí, vnitrobloku, pasáží atd. k formám novodobým založeným na principech Athénské charty. Pojmenování soudobých tendencí utváření prostoru města. Součástí výkladu je rozsáhlý obrazový doprovod příkladů z domácího i zahraničního prostředí.

(obr. Library.berkley.edu)

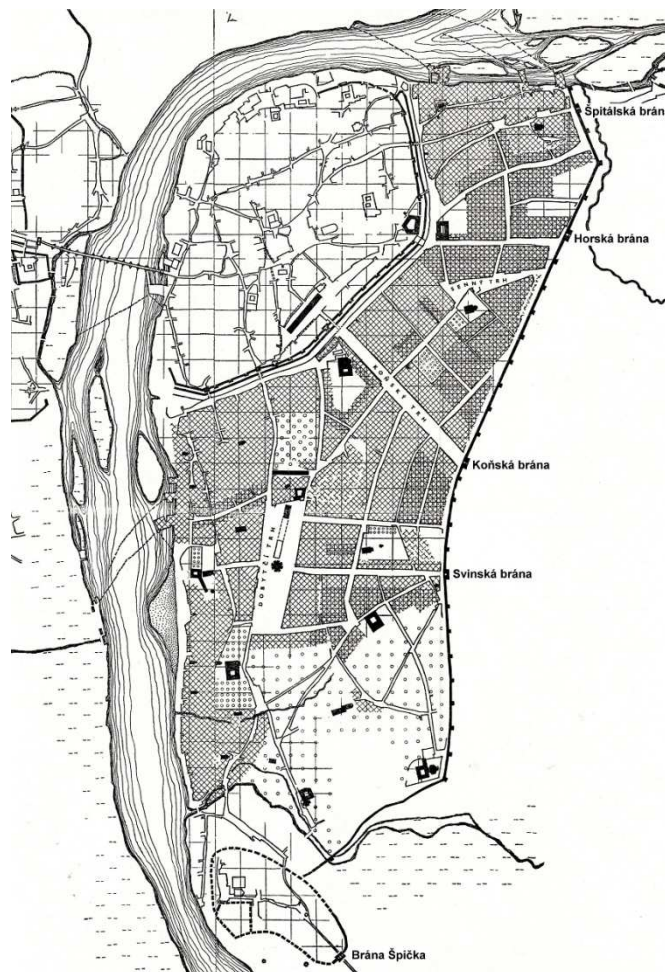

Architektura bydlení CZ.2.17/3.1.00/34101
Projekt spolufinancuje Evropský sociální fond
Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti

5. Urbanistická kompozice I - architektura města

Popis syntézy poznání elementů v podobě pojmenování základních kompozičních principů v rovině obecné (přesahující předmět architektury, resp. urbanismu) i vlastní urbanistické disciplíny, jejich význam a možnosti jako nástroje tvorby. Ilustrace na příkladech z různých časových období vývoje měst, ukázky rozboru principů kompozice reálných míst.

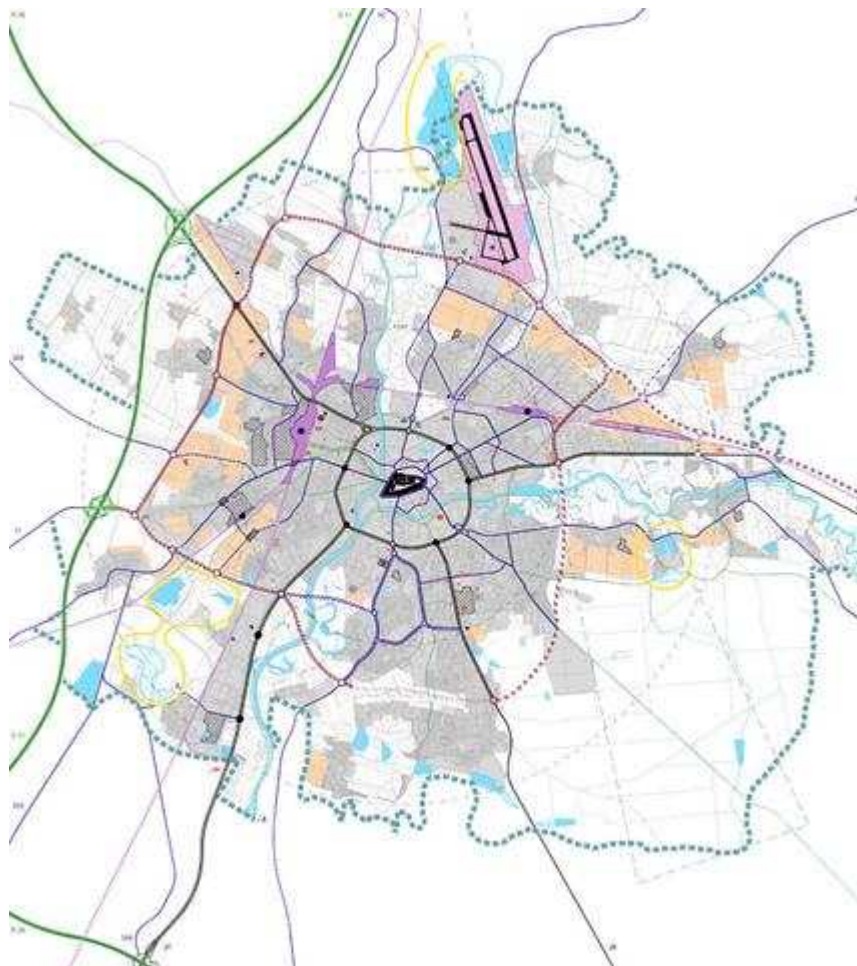
(obr. Forum.valka.cz)

6. Základní aktivity - funkční systémy, infrastruktura a provozní modality města
Základní a podpůrné funkce (aktivity) města, jejich popis, podmínky, limity, ukazatele, vzájemné vztahy a kompoziční principy. Vysvětlení pojmu, smysl, členění a navrhování občanské, dopravní a technické infrastruktury, lokační, prostorové a typologické požadavky.

(obr. www.urbaplan.cz)

Architektura bydlení CZ.2.17/3.1.00/34101
Projekt spolufinancuje Evropský sociální fond
Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti

7. Problematika dopravy v souvislosti s prostorovou a funkční koncepcí města Výklad základních principů dopravní koncepce města jako celku, pojmenování hlavních cílů a způsobů návrhu celoměstských dopravních systémů.

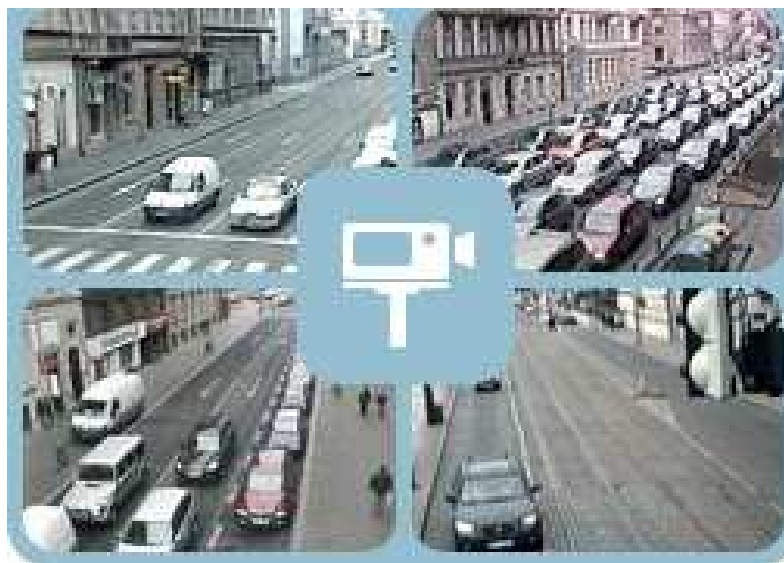
(obr. Mestskyokruh.info)

8. Problematika dopravy – typologie

Dopravní problematika z pohledu detailu a typologie dopravních staveb.

(obr. www.dpp.cz)

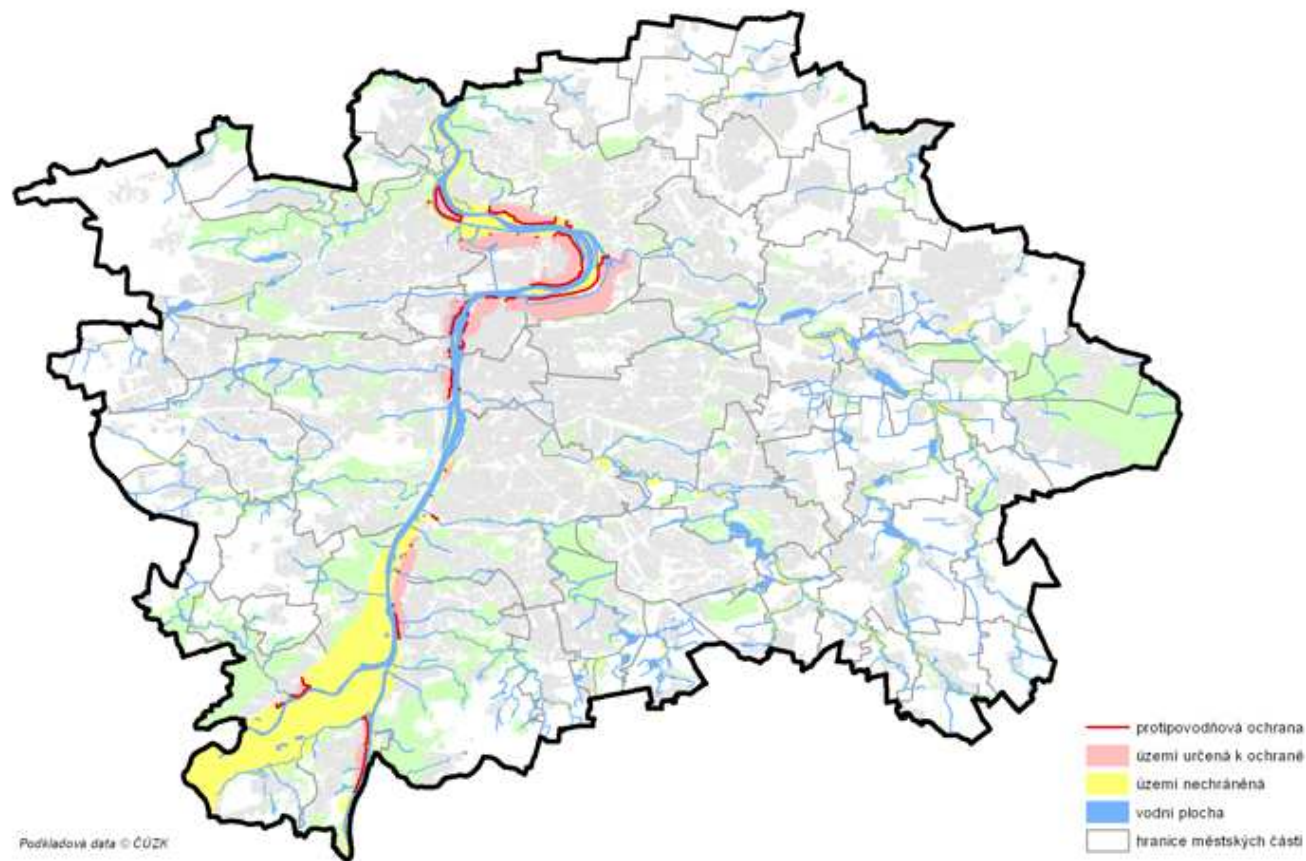

9. Problematika technické infrastruktury

Základní informace o systémech technické infrastruktury města, jednotlivé systémy, linie, sítě, plošná zařízení a jejich požadavky na urbanistický koncept.

(obr. www.uppraha.cz)

10. Urbanistická kompozice II - Principy urbanistické kompozice, syntéza poznatků na úrovni celku s přihlédnutím k infrastrukturním systémům, příklady různých koncepcí

(obr. Stablovice.cz)

Architektura bydlení CZ.2.17/3.1.00/34101
Projekt spolufinancuje Evropský sociální fond
Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti

11. Proměny sídel v čase, ochrana, transformace, regenerace, rozvoj
Proměny sídel z pohledu různých časových horizontů, resp. pohled na různé horizonty návrhu. Záchovné, regenerační a rozvojové procesy sídel.

(obr. www.digital-guide.cz)

12. Praha, fenomén prostředí

Popis vývoje urbanistické formy Prahy s důrazem na ilustraci vyložených principů kompozice města.

(obr. www.mzv.cz)

13. **Nástroje, metody a postupy navrhování v urbanismu, aktuální urbanistické problémy a úkoly, souhrn vyložených témat**
Výklad obsahu a základní metody tvorby územně plánovací dokumentace s důrazem na územní plán obce a regulační plán, specifické formy plánů, legendy. Aktuální problémy a úkoly disciplíny urbanismu (možnost diskuse).
Soupis tematických okruhů ke zkoušce (otázky) a komentář k jejich očekávanému zodpovídání (možnost dotazů).

(obr. Langweil.info)

14. Exkurse - pražské prostředí
Společná denní procházka po městě s cílem praktických ukázek vyložených principů a vývoje urbanistické tvorby

(obr. web.chapman.edu)

Literatura základní a rozšiřující

- **Literatura základní, doporučená a rozšiřující:**
- Vitruvius, Deset knih o architektuře
- Camillo Sitte, Stavba měst podle uměleckých zásad
- CIAM 1933, Athénská charta
- Le Corbusier, Za novou architekturu
- Jane Jacobs, Život a smrt amerických velkoměst
- Robert Venturi, Složitost a protiklad v architektuře
- Kevin Lynch, Obraz města
- Christian Norbert, Schulz, Genius loci
- Aldo Rossi, Architektura města,
- Leon Krier, Volba nebo osud
- Pavel Halík, Petr Kratochvíl, Otakar Nový, Architektura a město
- Leonardo Benevolo, historie moderní architektury
- Robert Krier, Urban space
- Jiří Hruža, teorie města
- Kevin Lynch, Obraz města
- Robert Venturi, Složitost a protiklady v architektuře Kurokawa, Kisho: Intercultural Architecture – The Philosophy of Symbiosis; AIA 1991; Washington
- Portoghesi, Paolo: Nature and Architecture; Skira 2000; Milan
- Koucký, Roman: Elementární urbanismus; Zlatý řez; Praha 2006
- Hruža, Jiří – Zajíc, Jiří: Dějiny urbanismu I-II; ČVUT; Praha 2003 (aktuální znění)
- Autorský sborník (ed.: Maier, K.): Urbanistická čítanka I, II [Vybrané texty urbanistické literatury XX. století / I – Klasikové moderní urbanismu / urbanismus jako prostorové utváření měst / II – Forester, Rossi, Hall, Brindley, Rydinová, Stoker, Sandercocková]; ČKA/AUÚP; Praha 2000/2001
- Schama, Simon: Krajina a paměť; Argo; Praha 2007
- Autorský sborník: Tvář naší země – krajina domova I; ČKA/Jaroslav Barta Studio JB; Praha 2001 [sborník textů první konference o krajině]

Literatura základní a rozšiřující

- Autorský sborník: Tvář naší země – krajina domova II; ČKA/Jaroslav Barta Studio JB/Společnost pro krajinu; Praha 2002 [sborník textů druhé konference o krajině]
- Autorský sborník: T vář naší země – krajina domova III; ČKA/Jaroslav Barta Studio JB/Společnost pro krajinu; Praha 2005 [sborník textů třetí konference o krajině]
- Autorský sborník (ed. Švácha, R.): Regionalismus a internacionalismus v soudobé architektuře (výbor z textů Achleitnera, Cohena, Colquhouna, Echevarrří, Framptona, Lefaivrové, Mumtaze, Ricoeura, Ruediové a Tzonise); ČKA; Praha 1999
- Gutwind, E. A. et al.: International History of City Development I-XII; The Free Press of Glencoe, Collier-McMillan Ltd., London 1964
- Mumford, Lewis: (The) City; London (více vydání)
- Moholy-Nagy, Sibyl: (Die) Stadt als Schicksal – Geschichte der Urbanen Welt; Callwey, München 1968
- Kuča, Karel: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, I-VIII, Praha
- Pešta, Jiří: Encyklopedie českých vesnic I-VI, Libri, Praha
- Hoffman, František: Středověké město v Čechách a na Moravě, NLN, Praha 2010
- Hilberseimer, Ludwig: (The) Nature of Cities – Origin, Growth, and Decline - Pattern and Form – Planning Problems, Paul Theobald and Co., Chicago, 1955
- Autorský kolektiv: (The) Metapolis Dictionary of Advanced Architecture (City, Technology and Society in the Information Age); Actar 2003, Barcelona
- Autorský kolektiv: (The) Endless City (The Urban Project by the London School of Economics and Deutsche Bank's Alfred Herrhausen Society); Phaidon 2007; London
- Girardet, Herbert: Cities / People / Planet (Liveable Cities for a Sustainable World); Wiley-Academy 2004; London-Chichester
- Emery, Marc: Innovations Durables une Autre Architecture Francaise; Ante Prima-Birkhäuser 2002; Basel
- Abley, Ian + Heartfield, James: Sustaining Architecture in Anti-Machine Age; Wiley-Academy 2001; London-Chichester
- Forman, R. T. T.,

Literatura základní a rozšiřující

- Godron, M.: Krajinná ekologie; Academia; Praha 1993
- Gojda, Martin: Archeologie krajiny – Vývoj archetypů kulturní krajiny, Academia, Praha
- Saane, David Graham: Recombinant Urbanism – Conceptual Modeling in Architecture, Urban Design, and Urban Theory; John Wiley&Sons – Wiley Academy; Chichester 2005
- Krier, Leon: O architektuře, Praha 2000
- Kratochvíl, Petr; Halík, Pavel, Nový, Otokar: Město a architektura; Academia; Praha 2001
- Neubauer, Zdeněk et al.: Geometrie živého – matematické modely morfogeneze; ZP ČSVTS při FGÚ ČSAV; Praha 1989
- Portmann, Adolf: Nové cesty biologie I-II; Scientia et Philosophia 7+8; Praha 1997
- Behringer, Wolfgang: Kulturní dějiny klimatu – Od doby ledové po globální oteplování, Paseka, Praha-Litomyšl, 2009
- Beranová, Magdaléna+Kubačák, Antonín: Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě, Libri, Praha
- Čtverák, Vladimír a kol.: Encyklopedie hradišť v Čechách, Libri, Praha
- Čižmář, Miloš: Encyklopedie hradišť na Moravě a ve Slezsku, Libri, Praha
- Olivová, Lucie: Tradiční čínská architektura, Dokořán, Praha
- Qinghua Guo: Chinese Architecture and Planning-Ideas, Methods, Techniques, London, New York
- Ragon, Michel: Histoire mondiale de l'architecture et de l'urbanisme moderne, I-II, Casteman, Paris
- Spens, Michael: Modern Landscape, London
- Yoshikawa, Isao: Elements of Japanese Gardens, Tokio

Tématické okruhy ke zkoušce

- 1. Urbanismus jako disciplína, vztah k architektuře, role při vzniku měst, aktéři procesu, měřítková a typologická řada v urbanistické disciplíně
- 2. Podmínky ovlivňující podobu sídel, typy situací, uspořádání, příklady
- 3. Organizmus města, v kontextu okolní krajiny a ostatních sídel, členění, jeho funkce, základní typy prostorového a funkčního uspořádání
- 4. Základní elementy skladby města (hmotné struktury, typy zástavby, urbánní prostory, „kameny města“ - významné veřejné budovy tradičního evropského města)
- 5. Parcelace, jako základní členění území města, skladba pozemků, vymezení-hranice, způsoby a limity formy zastavění
- 6. Domovní blok jako základní stavební jednotka urbánní struktury, jeho vývoj, uspořádání, typy, klady a zápory, příklady
- 7. Prostor města, veřejné, poloveřejné a soukromé prostory, typologie, návaznosti, význam
- 8. Urbanistické ukazatele a parametry, koeficienty, bilance
- 9. Bydlení, obytné prostředí, základní urbanistické podmínky, limity, související urbanistická typologie
- 10. Infrastruktura města, členění, typy, účel, limity a požadavky
- 11. Občanské vybavení, stupeň, typ, druh, kvantifikace, dostupnost, ukazatele
- 12. Doprava ve městě, typy dopravy a jejich kvalitativní i kvantitativní charakteristika, jejich nároky, dělba přepravní a dopravní práce
- 13. Technická infrastruktura, typy, media, sítě a jejich systémy, prostorové nároky technické infrastruktury
- 14. Prostorová a funkční kompozice, její cíle, podoby a nástroje, včetně formy a nástrojů kompoziční, provozní a funkční analýzy městské struktury, jevy, legendy
- 15. Funkční koncepce, vztahy mezi různými plochami s různým funkčním využitím
- 16. Specifická problematika center, centralita, polycentralita, centralizace, decentralizace
- 17. Proměny města v čase, degradace, obnova, památková ochrana, smysl, vznik, nástroje
- 18. Fenomén Praha, celek, centrum, historická část, kompozice, panoramatické hodnoty
- 19. Literatura